

## Contrasting the Discursive Worldview of Prophet Noah (PBUH) and His People in Surah Hud according to Van Dyck's Critical Discourse Analysis

Raja Abuali 

Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Ahmad Arefi 

Doctoral Student of Arabic Language and Literature, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

### Abstract

#### Detailed abstract

Critical discourse analysis seeks to discover the speaker's worldview by examining the manner of discourse with extratextual conditions. Van Dijk considers language to be the carrier of the speaker's ideology and to be loaded with power. In the critical discourse, he emphasizes the positive characteristics of oneself and the negative characteristics of others, emphasizing the rejection of the positive characteristics of others and the negative characteristics of oneself in lexical, syntactic, rhetorical, semantic, and argumentative microstructures. Surah Hud has a conversation between Prophet Noah and his people, in which both sides of the conversation try to emphasize their positive characteristics and the negative characteristics of others and reject their negative characteristics and the positive characteristics of others. The research aims to analyze the discourse of Noah and his people in Surah Hud with Van Dyke's descriptive-analytical method and critical discourse analysis. In Surah Hud, Noah's speech, despite the stubbornness and threats and insults of his people against him, is

Corresponding Author: Ahmad.arefi@yahoo.com

**How to Cite:** Abuali, R., Arefi, A. (2024). Contrasting the Discursive Worldview of Prophet Noah (PBUH) and His People in Surah Hud according to Van Dyck's Critical Discourse Analysis , *A Research Journal on Qur'anic Knowledge*, 14(55), 1-38. DOI: 10.22054/rjqk.2023.75991.2877

mostly based on strengthening his positive characteristics and the negative characteristics of his people with softness and tolerance and a flexible and questioning language with a rich emotional charge. It is a type of friendship based on religious democracy and logical reasoning to make his people think in order to avoid stubbornness, which by using different language forms, changes the discourse to himself, taking into account the benefit of himself and his people, so as to make them guide him to the right path, but his people, with inflexible and decisive language indicating a dictatorship, try to reject other positive characteristics in order to give legitimacy to Hud's speech and remove legitimacy from Prophet Noah's speech.

### **1. Introduction**

Discourse analysis reveals the speaker's ideology by examining the speaker's language. Van Dijk proposes four basic pillars to highlight the ideology of discourse: highlighting one's positive works and marginalizing one's negative works, and marginalizing other positive works and highlighting other negative works.

The Holy Quran has a special ideology that depends on the ideology of the author of the word, Van Dijk considers ideology as a means to produce unbalanced power relations in society, whose tool is language. Surah Hud is one of the Meccan surahs of the Holy Quran, which contrasts the ideology or the ruling belief of Prophets such as Noah, Hud, Saleh, etc. The spiritual power of these prophets is expressed by the material power of their stubborn people.

The importance and necessity of the research is that Van Dyck's ideological square model shows the ideology of Prophet Noah and his people and their emotional burden full of altruism or hostility and stubbornness, and by examining the language of the two sides' conversations on the authenticity of the prophethood of Prophet Noah and His true language affirms that despite the stubbornness, threats, and insults of his people against him.

### **2. Research Method**

Based on Van Dyck's descriptive analytical method and critical discourse analysis theory, this article tries to analyze the conversation between Prophet Noah (PBUH) and his people in Surah Mubarakah Hud through the following questions:

### 3 | Contrasting the Discursive Worldview of Prophet Noah ...; Abuali & Arefi

How and using what styles does Prophet Noah (PBUH) express his ideology?

How and using what styles did the people of Noah (PBUH) express their ideology?

#### **Results**


Prophet Noah and his unbelieving people in Surah Hud as manifestation of monotheism and polytheism, each of them expresses and emphasizes their ideology, and in this, Van Dyck's ideological square model is presented, in such a way that all verses are based on highlighting one's own positive features and marginalizing one's negative features and highlighting other negative features and marginalizing other positive features by using rational, lexical, syntactic, rhetorical and argumentative microstructures. Prophet Noah's speech, which has the ideology of calling for the oneness of God and the mission and prophethood of God, includes all four plans, but mostly on the basis of highlighting the positive characteristics of the self and highlighting the negative characteristics of others with softness, reasoning and logic, and sometimes based on marginalizing one's negative characteristics and rejecting other positive characteristics, using intellectual, lexical, syntactic, rhetorical and argumentative structures such as argumentative and questioning styles to think. Forcing his people with words and rhetorical elements is indicative of the softness, flexibility, and breadth of his language and ideology, to the extent that sometimes in order to accept his call and prophethood by his people, he disagrees with some of their opinions such as his being a human being, not being one of the nobles and leaders. He accompanied his companions and others in order to prove that his being a human being and his companions not being nobles and not having material possessions are not against his prophethood, to pave the way for them to distance themselves from stubbornness and accept his mission and call. For this reason, Prophet Noah (PBUH) gives them short-mindedness and ignorance through the expression of these things in order to highlight their negative characteristics and his positive characteristics and to prove his mission and prophethood. These logical arguments and soft, flexible, and tolerant language are on the basis of democracy.


But the discourse of his people, who have the ideology of disbelief, polytheism, and idolatry, is mostly based on highlighting other negative characteristics (Noah) with violence, threats, and humiliation with inflexible language and decisiveness in words that indicate a dictatorship in the seat.

**Keywords:** Critical Discourse Analysis, Van Dyke, Noah, Ideology, Reasoning.



## تقابل جهان‌بینی گفتمانی حضرت نوح(ع) و قوم او در سوره هود طبق تحلیل گفتمان انتقادی وان‌دایک

رجاء أبوعلی  دانشیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

احمد عارفی  \* دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

### چکیده

تحلیل گفتمان انتقادی درصدد کشف جهان‌بینی گوینده از طریق بررسی نحوه گفتمان با شرایط برون‌متنی است. وان‌دایک زبان را حامل ایدئولوژی گوینده و دارای بار قدرت می‌داند. او در گفتمان انتقادی، به تأکید بر ویژگی‌های مثبت خود و ویژگی‌های منفی دیگری، تأکید بر طرد ویژگی‌های مثبت دیگری و ویژگی‌های منفی خودی در ساختارهای خرد واژگانی، نحوی، بلاغی، معنایی، استدلالی و کنشی اشاره دارد. سوره هود دارای گفتگوی حضرت نوح و قومش است که دو طرف گفتگو سعی در تأکید ویژگی‌های مثبت خود و ویژگی‌های منفی دیگری و طرد ویژگی‌های منفی خود و ویژگی‌های مثبت دیگری است. این تحقیق با روش توصیفی تحلیلی و تحلیل گفتمان انتقادی وان‌دایک درصدد تحلیل گفتمان نوح(ع) و قومش در سوره هود است. این پژوهش ثابت می‌کند که در سوره هود، گفتمان نوح، با وجود سرسختی‌ها و تهدیدها و تحقیرهای قومش علیه او، بیشتر برپایه تقویت ویژگی‌های مثبت خود و ویژگی‌های منفی قومش با نرمی و مدارا و زبانی انعطاف‌پذیر و پرسشی و دارای بار عاطفی سرشار از نوع دوستی برپایه مردم‌سالاری دینی و استدلال منطقی برای به تفکر واداشتن قومش جهت دوری از سرسختی است که با کاربست صورت‌های مختلف زبانی، گفتمان را با در نظر گرفتن منفعت خود و قومش، به سمت خود تغییر می‌دهد تا آنان را به راه راست هدایت نماید، در حالی که گفتمان قومش، با کاربست صورت‌های مختلف زبانی، سعی در تغییر جهت قدرت گفتمان به نفع خود و به ضرر حضرت نوح با خشونت و تهدید و زبانی انعطاف‌ناپذیر و قطعیت و سخت‌سری در کلام برپایه دیکتاتوری بدون استدلال منطقی را برپایه دیکتاتوری دارند.

کلیدواژه‌ها: تحلیل گفتمان انتقادی، وان‌دایک، حضرت نوح، ایدئولوژی، استدلال.

## ۱. مقدمه

تحلیل گفتمان با بررسی زبان گوینده، ایدئولوژی او را نمایان می‌کند، چون زبان ارتباط مستقیمی با ذهن، فکر و ایدئولوژی گوینده دارد. یکی از انواع گفتمان، گفتمان انتقادی است که وان دایک برای نمایان سازی ایدئولوژی یک گفتمان، چهار رکن اساسی برجسته نمودن کارهای مثبت خود و به حاشیه راندن کارهای منفی خود و به حاشیه راندن کارهای مثبت دیگری و برجسته کردن کارهای منفی دیگری را پیشنهاد می‌دهد که در ساختارهای خرد واژگانی، نحوی، بلاغی، معنایی، استدلالی و کنشی رخ می‌دهند.

قرآن کریم آخرین منشور آسمانی انسان‌ها و مسلمانان، دارای ایدئولوژی ویژه‌ای است که بسته به ایدئولوژی صاحب کلام یعنی خداوند دارای زبان ویژه‌ای است که حتی با وجود تحدی قرآن با انسانها و جنیان هیچ کسی نتوانسته است به مثل آن یا سوره‌ای به مثل آن را بیاورد، چون ایدئولوژی خداوند غالب و برتر از ایدئولوژی تمام انسان‌ها و جنیان است. به همین دلیل وان دایک ایدئولوژی را وسیله‌ای برای تولید روابط نامتوازن قدرت در جامعه می‌داند که ابزارش زبان است (ر.ک؛ وان دایک، ۱۳۹۴: ۱۰). سوره هود یکی از سوره‌های مکی قرآن کریم است که ایدئولوژی یا عقیده حاکم پیامبرانی مانند حضرت نوح، هود، صالح و غیره یعنی یگانگی الله و دعوت به آن را در برابر ایدئولوژی قوم سرسختشان از خلال گفتگوی بین دو طرف با مقابله هم قرار دادن قدرت معنوی این پیامبران با قدرت مادی اقوام لجوجشان بیان می‌نماید. گفتمان حضرت نوح و قوم کافرش با اینکه هر کدام دارای قدرت و ایدئولوژی خاص خود هستند، از طریق تقویت ویژگی‌های مثبت خود و طرد ویژگی‌های منفی خود و تقویت ویژگی‌های منفی دیگری و طرد ویژگی‌های مثبت دیگری از خلال ساختارهای خرد واژگانی، نحوی، بلاغی، معنایی، استدلالی و کنشی نمایان شده است.

از آنجا که بشری و جامعه معاصر سمت عقل ابزاری و منفعت‌طلبی را گرفته است و گفتگوها و کلام بشر نیز بر اساس منفعت خود، شکل می‌گیرد و مربع ایدئولوژیک وان دایک، تداعی گر این مسأله محوری است که متناسب با تمام گفتگوهای بشری در عرصه -

تقابل جهان‌بینی گفتمانی حضرت نوح(ع) و قوم او در...؛ أبوعلی و عارفی | ۷

های مختلف فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و غیره است، پس اهمیت و ضرورت پژوهش در این است که الگوی مربع ایدئولوژیک وان دایک، ایدئولوژی حضرت نوح و قوم او و بار عاطفی سرشار از نوع دوستی یا دشمنی و سرسختی آنها را نمایان می‌سازد و با بررسی زبانی گفتگوهای دو طرف بر حقانیت پیامبری حضرت نوح و زبان راستین او صحنه می‌گذارد که با وجود سرسختی‌ها و تهدیدها و تحقیرهای قومش بر ضد او، باز با زبانی آراسته و پاک و محبت‌آمیز همراه با منطق و استدلال، گفتمان را با در نظر گرفتن منفعت خود و قومش، به سمت خود تغییر می‌دهد تا آنان را به راه راست هدایت نماید.

#### ۱-۱. پیشینه پژوهش

در رابطه با تحلیل گفتمان وان دایک و سوره هود پژوهش‌های متعددی صورت گرفته که به طور خلاصه عبارتند از:

الف. پایان نامه «تحلیل گفتمان انتقادی سومین مناظره ریاست جمهوری سال ۲۰۱۶م آمریکا و ترجمه‌های فارسی آن با استفاده از مدل جامعه‌شناختی وان دایک» (۱۳۹۶ش) از مهرداد فدائی به راهنمایی محمدرضا هاشمی از دانشگاه فردوسی مشهد که از نتایج این پژوهش این است که تلاش شبکه خبر برجسته‌سازی هر چه بیشتر نکات منفی غیر خودی است. شبکه بی‌بی‌سی در پی ایجاد ترجمه‌ای به بلیغ‌ترین شیوه ممکن و تلاش شبکه صدای آمریکا ایجاد رسمیت در ترجمه همزمان و به حاشیه‌رانی برخی نکات منفی خودی بود.

ب. مقاله «تحلیل گفتگوی حضرت موسی و فرعون در سایه مربع ایدئولوژیک ون دایک» (۱۳۹۸ش) از احمد پاشازانوس و معصومه رحیمی که نویسندگان طبق نظریه وان دایک به این نتیجه رسیده‌اند که ایدئولوژی و گفتمان حضرت موسی (ع) بر پایه تقویت من و گفتمان فرعون بر پایه طرد و یژگی‌های مثبت دیگری یعنی حضرت موسی (ع) و برجسته نمودن ویژگی‌های مثبت خودی است.

ج. مقاله «تحلیل اجتماعی-شناختی گفتمان نقایض جریر و اخطل براساس الگوی وان دایک» (۱۳۹۸ش) از حسن اعظمی خویرد و عبدالباسط عرب یوسف آبادی که نویسندگان طبق نظریه وان دایک به این نتیجه رسیده‌اند که ایدئولوژی و گفتمان جریر و

اختلال بر پایه برجسته‌سازی ویژگی‌های مثبت خودی و طرد ویژگی‌های مثبت دیگری و برجسته‌سازی ویژگی‌های منفی دیگری است.

د. مقاله «منظر بافت و متن در تحلیل گفتمان انتقادی قدرت در قرآن کریم: رویکرد وان دایک» (۱۳۹۵ش) از مهین ناز میردهقان و رقیه رحمانی‌پور که به تحلیل منظر بافت و متن در تحلیل گفتمان انتقادی قدرت در قرآن کریم براساس رویکرد وان دایک پرداخته‌اند.

ه. پایان نامه «تحلیل عناصر داستان‌های کوتاه سوره هود» (۱۳۹۵ش) از مریم هداوند به راهنمایی عباس اشرفی از دانشگاه علامه طباطبایی که عناصر داستان‌های کوتاه سوره هود را مورد تحلیل قرار داده‌اند.

و. مقاله «واکاوی تطبیقی بافتارهای گفتمانمدار روایت حضرت نوح در دو سوره هود و نوح بر محور الگوی ون لیوون» (۱۳۹۹ش) از ابراهیم فلاح و سجاد شفیع‌پور که روایت حضرت نوح در دو سوره هود و نوح را طبق الگوی ون لیوون مورد بررسی قرار داده‌اند.

به‌رغم پژوهش‌های صورت گرفته سوره هود و طبق نظریه وان دایک، تاجائیکه می‌دانیم تاکنون پژوهشی گفتمان انتقادی گفتگوی حضرت نوح و قومش در سوره هود را طبق تحلیل گفتمان انتقادی وان دایک بررسی ننموده است، پس این مقاله اولین مقاله در رابطه با بررسی گفتگوی حضرت نوح (ع) و قومش در سوره هود براساس تحلیل گفتمان انتقادی وان دایک است.

## ۱-۲. روش پژوهش

این مقاله با روش توصیفی تحلیلی و نظریه تحلیل گفتمان انتقادی وان دایک درصدد تحلیل گفتگوی حضرت نوح (ع) و قومش در سوره مبارکه هود از خلال سؤالات زیر است:

- الف. با توجه به تقابل گفتمان حضرت نوح (ع) و قوم او، طبق مربع ایدئولوژیک وان دایک، حضرت نوح چگونه و با استفاده از چه سبک‌هایی به گفتمان خود مشروعیت می‌



تقابل جهان‌بینی گفتمانی حضرت نوح(ع) و قوم او در...؛ أبوعلی و عارفی | ۹

دهد و مشروعیت را از گفتمان قوم خود می‌زداید؟

ب. با توجه به تقابل گفتمان حضرت نوح(ع) و قوم او، طبق مربع ایدئولوژیک وان-دایک، قوم حضرت نوح چگونه و با استفاده از چه سبک‌هایی به گفتمان خود مشروعیت می‌دهد و سعی در مشروعیت‌زدایی از گفتمان حضرت نوح(ع) می‌کنند؟

## ۲. تحلیل گفتمان انتقادی وان دایک

تحلیل گفتمان انتقادی، عوامل برون‌متنی یعنی بافت موقعیتی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و غیره را علاوه بر بافت داخلی زبانی، در تبیین معنا به کار می‌گیرد (ر.ک؛ فرکلاف، ۱۳۷۹: ۸) و بر نقش قدرت و ایدئولوژی به عنوان شرایط فرامتنی مبتنی بر تحلیل گفتمان تأکید می‌کند. میشل فوکو زبان را قدرت مسلط بر جامعه می‌داند. او معتقد است که گفتمان حاوی زمینه اجتماعی است که در قدرت ریشه دارد و با تغییر پیوسته جامعه و زبان، گفتمان نیز تغییر می‌کند و گفتمان یک جامعه با جامعه دیگر نیز متفاوت است، چون هر کدام از جوامع، دارای ایدئولوژی خاص خود هستند.

«وان دایک با برقراری پیوند میان مفهوم گفتمان و زبان، شناخت فردی و اجتماعی یعنی باورها، اهداف و ارزش‌یابی‌ها، احساسات و سایر ساختارهای ذهنی و اجتماع که شامل تعاملات خرد محلی و ساختارهای کلان سیاسی، اجتماعی و جهانی جامعه است، الگویی ارائه نمود که مبنای رویکرد اجتماعی-شناختی وی به تحلیل گفتمان گشت» (سلطانی، ۱۳۸۴: ۵۸).

نظریه مشهور وان‌دایک مربع ایدئولوژیک دارای چهار رکن اساسی است که نه فقط در نزاع‌های گروهی و تعامل با گروه‌های مختلف به کار می‌آید، بلکه غالباً خودآگاه یا ناخودآگاه در هنگام تفکرمان درباره خود و دیگران این چهار رکن اساسی بر تفکرات، احساسات و رفتارمان حاکم است:

- برجسته‌سازی و تأکید بر اطلاعاتی که دارای نکات مثبت درباره ما (خودی) است.

- برجسته‌سازی و تأکید بر اطلاعاتی که دارای نکات منفی درباره آنها (دیگری)

است.

- طرد و حاشیه‌رانی اطلاعاتی که دربرگیرنده نکات منفی دربارهٔ ما (خودی) است.
- طرد و حاشیه‌رانی اطلاعاتی که دارای نکات مثبت دربارهٔ آنها (دیگری) است (ر.ک؛ وان دایک، ۱۳۹۴ش: ۴۳-۴۴).

نمودار ۱. الگوی مربع ایدئولوژیک وان دایک



که این چهار رکن به دور رکن کلی تر تبدیل می‌شوند: توصیف مثبت گروه خودی و اعضای آن و توصیف منفی گروه مقابل یا مخالفان (ر.ک؛ همان: ۴۴).  
به باور وان دایک مکانیسم‌های گوناگون متنی-زبانی قابلیت برجسته‌سازی یا حاشیه‌رانی را دارند. او این نموده‌های متنی-زبانی منعکس‌کننده ایدئولوژی را از لابلای موارد زیر شرح می‌دهد:

- سبک واژگان و نحوه واژه‌گزینی که می‌تواند دارای بار معنایی مثبت یا منفی باشد.
- صورت‌های بلاغی مانند اغراق در کنش‌های منفی دیگری و کنش‌های مثبت خودی، حسن تعبیر، تکذیب و قصور در بیان کنش‌های منفی ما و کنش‌های مثبت دیگری.

تقابل جهانی گفتمانی حضرت نوح(ع) و قوم او در...؛ أبوعلی و عارفی | ۱۱

- استدلال که باید دارای ارزشیابی منفی یا مثبت از واقعیت باشد.  
- تدوین ساختارهای بیانی که کنش‌های رفتاری خودی را مثبت و کنش‌های دیگری را منفی جلوه می‌دهد یا اهمیتی خلاف امر واقع را به مخاطب منتقل می‌کند(ر.ک؛ همان: ۴۴-۵۰).

## ۲-۱. گفتگوی حضرت نوح (ع) و قومش در سوره هود براساس مربع ایدئولوژیک وان دایک

سوره هود سوره‌ای مکی است که تمامی آیات آن در بیان یگانگی الله و اثبات پیامبری است و در بیان و تفسیر ذکر وحی در آیه (وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِيَّاكَ) از سوره یونس، آغاز گردید(ر.ک؛ طبرسی، ۲۰۰۶م، ج ۵: ۱۸۴) و خداوند آن را به عنوان دل‌داری‌ای برای حضرت محمد(ص) نازل نمود تا با درک این مسأله که قبل از او پیامبرانی مانند نوح، لوط، هود، شعیب، موسی و ابراهیم نیز با لجاجت و کفر قوم خود برخورد نموده‌اند که با وجود اصرار پیامبران به هدایت آنان و نپذیرفتن دعوت پیامبران‌شان، خداوند آنان را عذاب داده و نابود گردانیده است، در اثر لجاجت مشرکان قریش دلتنگ نشود(ر.ک؛ آلوسی، ۱۹۹۴م، ج ۴: ۱۸۹).

اصلی‌ترین مسأله این سوره اشاره به داستان پیامبران یاد شده است تا این داستان‌ها طبق عادت تأکیدی بر استدلال‌هایی برای هشدار به کافران و مشرکان باشد. خداوند برای مطرح کردن ایدئولوژی این پیامبران، گفتگوهایشان را با قومشان روایت می‌نماید که هر کدام در پی اثبات عقیده خود و رد عقیده دیگری است. اینجاست که نظریه مربع ایدئولوژیک وان دایک مطرح می‌گردد.

ایدئولوژی و گفتگوی حضرت نوح(ع) و قوم کافرش از طریق تقویت ویژگی‌های مثبت خود و طرد ویژگی‌های منفی خود و تقویت ویژگی‌های منفی دیگری و طرد ویژگی‌های مثبت دیگری، نمایان می‌گردد، با این تفاوت که گفتمان حضرت نوح(ع) با استفاده از قدرت معنوی برپایه تقویت من و طرد دیگری با نرمی و مدارا و استدلال منطقی است، اما گفتمان قومش، با استفاده از قدرت مادی برپایه طرد دیگری و تقویت خودی با

خشونت و تهدید و بدون منطق و استدلال صحیح است که متناسب با کفر و لجاجت‌بازیشان است.

### ۳. تحلیل گفتگوی حضرت نوح و قومش در سوره هود طبق تحلیل گفتمان

#### انتقادی وان دایک

قرآن کریم متشکل از طرح عقاید، احکام و داستان‌هایی است که خداوند بیشتر آنها را از زاویه دید سوم شخص مفرد یا ضمیر غائب به منظور پند دادن به بشر، تربیت و عبرت‌گیری او روایت می‌کند، چون این نوع زاویه دید مرتبط با حکایت شفاهی از قدیم پرکاربردترین و پرقدرت‌ترین زاویه دید است که شخص روایت‌کننده در آن، از دور تمام جوانب داستان را زیر نظر دارد و تمام جزئیات آن را روایت می‌کند، چون این نوع زاویه دید، ابزاری مناسب و مفید برای پنهان بودن راوی پشت آن و بیان تمام ایدئولوژی‌های خود بدون دخالت مستقیم در آن است. گویی راوی در این زاویه دید، بیگانه از اثر داستانی است و ارتباطی با آن ندارد، بلکه فقط راوی آن است و بس. اما گاهی نیز از زاویه دید اول شخص یا ضمیر متکلم از زبان پیامبران یاد شده استفاده کرده است که شبیه بیان سرگذشت زندگی است که در این صورت راوی یکی از شخصیت‌های داستانی است (ر.ک؛ مرتاض، ۱۹۹۸م: صص ۱۵۲- ۱۵۳). در سوره هود نیز، پرکاربردترین زاویه دید، سوم شخص مفرد یا ضمیر غائب و بعد از آن ضمیر متکلم است که راوی یعنی خداوند، غیر مستقیم و بدون دخالت در آن، به عنوان یک راوی دانای کل با در نظر گرفتن تمامی جوانب رخدادهای این داستان‌ها، آنها را روایت می‌کند. گفتگو یکی از اصول اساسی دموکراسی یا مردم‌سالاری است که از طریق آن با بیان استدلال و قانع‌سازی طرف مقابل بسیاری از مشکلات بشری از جمله نزاع‌ها و درگیری‌ها رفع می‌گردد و به ما اجازه می‌دهد توصیفی مدلل دار ارائه داده تا در آن اساسی‌ترین مفاهیم تحلیل متن اجتماعی و تعامل و کاربران زبان به صورت نظام یافته مطرح شوند (ر.ک؛ وان دایک، ۱۳۹۴: ۳۱۹).

بر این اساس قبل از تحلیل آیات، آیات مربوط به گفتمان دو طرف را طبق مربع

ایدئولوژیک وان دایک در سه جدول طبقه‌بندی می‌کنیم تا به تحلیلی کلی دست یابیم.

جدول ۱. آیات مربوط به گفتمان دو طرف گفتگو

آیات مربوط به گفتمان حضرت نوح(ع)	آیات مربوط به گفتمان قوم سرکش او
ولقد أرسلنا نوحا إلى قومه إنى لکم نذیر مبین (۲۵) أن لا تعبدوا إلا الله إني أخاف عليكم عذاب يوم أليم (۲۶)	فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشْرًا مِثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِآدَائِنَا وَإِنَّمَا كُنَّا فِي عَيْنِنَا مِنَ الْغَافِلِينَ (۲۷)
قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيْتِهِ مِن رَّبِّي وَآتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِهِ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمْوهَا وَأنتُمْ لَهَا كَارِهُونَ (۲۸)	قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۳۲)
وَيَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنِ اجْتَرَىٰ إِلَا عَلَىٰ اللَّهِ وَمَا أَنَا بِطَارِدٍ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُّلتَمُوا رَبِّهِمْ وَلَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ (۲۹)	وَيَصْنَعُ الْفُلُوكَ وَكَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِّن قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ (۳۷)
وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنِ طَرَدْتُهُمْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (۳۰)	قَالَ سَأُوِي إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِن أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ وَخَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ (۴۳)
وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنفُسِهِمْ إِنِّي إِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ (۳۱)	
قَالَ إِنَّمَا يَا تَبِّكُمْ بِهِ اللَّهُ إِنِ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ (۳۳)	
وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِي إِنِ أَرَدْتُ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ إِن كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۳۴)	
أَمْ يَقُولُونَ افترأه قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَىٰ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ (۳۵)	
قَالَ إِن تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ (۳۸) فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ (۳۹)	
وَنَادَىٰ نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَب مَعَنَا وَلَا تَكُن مَعَ الْكَافِرِينَ (۴۲)	

جدول ۲. مربوط به گفتمان حضرت نوح طبق الگوی مربع ایدئولوژیک وان دایک

برجسته‌سازی نکات مثبت خودی در گفتمان حضرت نوح	برجسته‌سازی نکات منفی خودی در گفتمان حضرت نوح	طرد نکات مثبت دیگری در گفتمان حضرت نوح	طرد نکات منفی دیگری در گفتمان حضرت نوح
وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِتَىٰ لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ (۲۵)	وَيَا قَوْمِ لِمَ اسْتَأْذِنْتُمْ عَلَىٰ مَالِكِ إِذْ لَمْ يَكُن لَكُمْ عَلَيْهِ حَقٌّ لِّمَّا كَانَتْ آيَاتِي عَلَيْكُمْ لَاحِقَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا قُلْ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ تَرْجَعُونَ (۲۶)	وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِي إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ تَرْجَعُونَ (۳۴)	وَيَا قَوْمِ لِمَ اسْتَأْذِنْتُمْ عَلَىٰ مَالِكِ إِذْ لَمْ يَكُن لَكُمْ عَلَيْهِ حَقٌّ لِّمَّا كَانَتْ آيَاتِي عَلَيْكُمْ لَاحِقَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا قُلْ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ تَرْجَعُونَ (۲۶)
قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيْتِهِ مِن رَّبِّي وَآتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِي فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمْوهَا وَأَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ (۲۸)	وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ (۳۱)	اللَّهُ إِلَا مَنْ رَّحِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُعْرِقِينَ (۴۳)	وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ (۳۱)
وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِن طردتكم أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ (۳۰)	إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَىٰ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ (۳۵)	قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُمْ بِهِ اللَّهُ إِن شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ (۳۳)	وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِن طردتكم أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ (۳۰)
أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَىٰ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ (۳۵)	قَالَ إِن تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ (۳۸)	فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ (۳۹)	أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَىٰ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ (۳۵)
	وَتَأْدَىٰ نُوحٌ إِلَيْهِ وَكَانَ فِي مَعْرَلٍ يَأْتِيهِ أَرْكَبٌ مَعَنَا وَلَا تَكُن مَعَ الْكَافِرِينَ (۴۲)		
	وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ (۳۱)		

جدول ۳. مربوط به گفتمان قوم نوح طبق الگوی مربع ایدئولوژیک وان دایک

طرد نکات مثبت دیگری در گفتمان قوم نوح	برجسته‌سازی نکات منفی دیگری در گفتمان قوم نوح	طرد نکات منفی خودی در گفتمان قوم نوح	برجسته‌سازی نکات مثبت خودی در گفتمان قوم نوح
	فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِآدَائِهِ الرَّأْيِ وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ (۲۷)		قَالَ سَاوِيَ إِلَىٰ جِبَلٍ يَغْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ (۴۳)
	قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۳۲)		
	وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ (۳۷)		

جدول ۴. ساختارهای خرد در گفتمان حضرت نوح

واژگانی	نحوی	بلاغی	استدلالی
ندیر جمله فعلیه	أَلَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَا لَمْ يَنْفَعُكُمْ نَصْحِي	ندیر (تعظیم): اینی لکم ندیر مبین	۱. وَبَا قَوْمٍ إِنْ أُجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُلَأُوا رِبِّهِمْ
	وَلَا أَقُولُ لَكُمْ	مبین (تعظیم): اینی لکم ندیر مبین	۲. أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِيَّيْ
	وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبِ	بینه (تعظیم): يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَل	أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ أَلِيمٍ
	وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ	رحمة (تعظیم): وَأَتَانِي رَحْمَةٌ مِنْ عِنْدِهِ	۳. يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَل بَيِّنَةٍ وَأَتَانِي رَحْمَةٌ مِنْ عِنْدِهِ فَعَمَّيتُ عَلَيْكُمْ
	لَنْ يُؤْيِبَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا	ملک (تعظیم): وَلَا أَقُولُ إِيَّيْ مَلِكٌ	أَنْزِلُكُمْ هَا وَاتُّمَّ لَهَا كَارِهُونَ
	أَرَأَيْتُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ	قوم (تحقیر): وَلَكِنِّي أَرَأَيْتُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ	۴. وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ
		عذاب (تعظیم):	وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبِ وَلَا أَقُولُ إِيَّيْ مَلِكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْيِبَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا
		فسوف (تعلیم): مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَجِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ	اللَّهُ إِيَّيْ إِذَا لَعِنَ الظَّالِمِينَ

واژگانی	نحوی	بلاغی	استدلالی
			<p>۵. وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتُهُمْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ</p> <p>۶. إِنْ أَفْتَرَيْتُهُ فَعَلَىٰ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تُجْرِمُونَ</p> <p>۷. قَالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ</p>
مبین اسمیه جمله	اینی لکم نذیر مبین	ربکم (تعظیم): إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ	
		الغیب (تعظیم): وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ	
		الکافرین (عهد): وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ	
		اینی لکم نذیر مبین	
		اینی آخاف علیکم عذاب یوم الیم	تعریف
		عندی خزائن الله	خزائن الله (تعظیم): وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ
		اینی ملکئ الله اعلم بما فی انفسهم	
		اینی اذا لین الظالمین	
مُتَأَفِّفُونَ رَبَّهُمْ	نفی و استثنا	قصر	<p>وَيَا قَوْمِ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ كَأَنِّي كُنْتُ بِكُمْ غَافِلًا</p> <p>كَأَنِّي كُنْتُ بِكُمْ غَافِلًا</p> <p>عَاصِمٌ أَلِيمٌ مِنْ أَمْرِ</p>



تقابل جهان‌بینی گفتمانی حضرت نوح(ع) و قوم او در ...؛ أبوعلی و عارفی | ۱۷

واژگانی	نحوی	بلاغی	استدلالی
	<p>أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ</p> <p>كَأَعَصِمَ</p> <p>الْيَوْمَ</p> <p>مِنْ</p> <p>أَفْرَأَى</p> <p>اللَّهِ</p> <p>إِلَّا</p> <p>مَنْ</p> <p>رَحِمَ</p>	<p>اللَّهِ</p> <p>إِلَّا</p> <p>مَنْ</p> <p>رَحِمَ</p> <p>إِنَّمَا يَأْتِيكُمْ بِهِ اللَّهُ إِنْ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ</p> <p>بِمُعْجِزِينَ</p>	
أَخَافُ	<p>إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ</p> <p>إِنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ</p> <p>وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ</p> <p>إِنِّي إِذَا لَمِينٌ</p> <p>الظَّالِمِينَ</p> <p>إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ</p>	<p>أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَى</p> <p>بَيِّنَةٍ</p> <p>الهمزة (توبيخ): أَفَلَا تَذَكَّرُونَ</p> <p>من (نفي و انكار): وَيَا قَوْمِ مَنْ</p> <p>يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ</p> <p>من (تهديد و تمسخر):</p> <p>فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ</p> <p>عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَجِلُّ عَلَيْهِ</p> <p>عَذَابٌ مُّقِيمٌ</p> <p>استفهام</p>	<p>الهمزة (تعجب): أَتَلْزَمُكُمْوهَا</p> <p>وَأَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ</p>

واژگانی	نحوی	بلاغی	استدلالی
عذاب	عَذَابَ يَوْمِ آيِسٍ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ بَيْنَتِهِ أَنْزَلْنَاهُمْهَا وَأَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ أَقَلَّ تَدَكُّرُونَ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَجْلُ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُتَقِيمٌ	یا بُنِیَّ ارْکَبْ مَعَنَا وَکَا تَکُنْ مَعَ الْکَافِرِینَ (ارشاد و راهنمایی)	امر
یوم	یا بُنِیَّ ارْکَبْ مَعَنَا وَکَا تَکُنْ مَعَ الْکَافِرِینَ		امر
آیِس	أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ یا بُنِیَّ ارْکَبْ مَعَنَا وَکَا تَکُنْ مَعَ الْکَافِرِینَ	أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ (ارشاد و راهنمایی) یا بُنِیَّ ارْکَبْ مَعَنَا وَکَا تَکُنْ مَعَ الْکَافِرِینَ (ارشاد و راهنمایی)	نهی
نصیحی	وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِي إِنْ أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ	وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِي إِنْ أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ (تسویه و بی فایده بودن نصیحت) یا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ بَيْنَتِهِ (شک) وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتَهُمْ أَقَلَّ تَدَكُّرُونَ (نفی) إِنْ أَفْتَرَيْتَهُ فَعَلَىٰ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا	شرط

واژگانی	نحوی	بلاغی	استدلالی
	<p>يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيْتِهِ</p> <p>وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتَهُمْ أَفَلَا تَدْكُرُونَ</p> <p>إِنْ أَفْتَرَيْتُهُ فَعَلَىٰ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ</p> <p>إِنَّمَا يَأْتِيكُمْ بِهِ اللَّهُ إِنْ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ</p> <p>إِنْ تَسْحَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْحَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْحَرُونَ</p>	<p>تُجْرِمُونَ(نفي)</p> <p>إِنَّمَا يَأْتِيكُمْ بِهِ اللَّهُ إِنْ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ(قطعية)</p> <p>إِنْ تَسْحَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْحَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْحَرُونَ(تمسخر)</p>	
رُبُّكُمْ	<p>وَيَا قَوْمِ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ</p> <p>يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيْتِهِ</p> <p>وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتَهُمْ (استحباب و استعطاف و دلسوزی)</p> <p>دلسوزی)</p> <p>وَيَا بَنِي آدَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَهْلًا وَلَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ يَتَّبِعُونَ الْكُفْرَ الْأُولَىٰ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ</p>	<p>وَيَا قَوْمِ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ (استحباب و استعطاف و دلسوزی)</p> <p>يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيْتِهِ (استحباب و استعطاف و دلسوزی)</p> <p>وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتَهُمْ (استحباب و استعطاف و دلسوزی)</p> <p>دلسوزی)</p> <p>وَيَا بَنِي آدَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَهْلًا وَلَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ يَتَّبِعُونَ الْكُفْرَ الْأُولَىٰ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (دلسوزی)</p>	منادا
بَيْتِهِ			

واژگانی	نحوی	بلاغی	استدلالی
ترجعون			
رَبِّي			
رَحْمَةً			
خزائن			
الله			
الغيب			
ملك			
خيرا			
عاصم			
أمر الله			
بريء			
بمعجزين			
بنی			
اركب			
الكافرين			

### ۳-۱. تحلیل کلی ساختاری گفتمان حضرت نوح طبق جدول فوق

با نگاهی به جدول فوق مشخص می‌گردد که گفتمان نوح(ع) از نظر واژگانی حاوی الفاظی دال بر دعوت به سمت توحید و قبول رسالت او، حس نوع دوستی و محبت و هدایت و راهنمایی است. اما از نظر نحوی و بلاغی گفتمان او حاوی جملات اسمیه دال بر تأکید و ثبوت امر دعوت، جملات فعلیه دال بر تجدد و استمرار و تغییر و تحول، و قصر در امور دینی برای نشان دادن اختصاص است. همچنین او از منادا برای نشان دادن محبت و دوستی خود به قومش و از سبک شرط نیز برای صحبت کردن با انعطاف‌پذیری همراه با تواضع و به دور از قطعیت دال بر غرور و تعصب و از امر و نهی نیز برای اشاره به راهنمایی قومش و از سبک پرسشی برای به تفکر واداشتن قومش در پذیرش ایدئولوژی او و دوری از تعصب و سرکشی به وفور بهره برده است که همه این سبک‌های استفاده شده در تأیید ایدئولوژی او با زبانی انعطاف‌پذیر بدون قطعیت در کلام دال بر غرور و تعصب برپایه

تقابل جهانی گفتمانی حضرت نوح(ع) و قوم او در...؛ ابوعلی و عارفی | ۲۱

دموکراسی دینی یا مردم سالاری هستند. او در استدلال‌های خود نیز بیشتر سعی بر نفی بیانیه‌های طرف مقابل خود با نرمی و محبت و گاهی با تأیید کلام آنان برای نرم کردن آنان در پذیرش ایدئولوژی خود نموده است.

جدول ۵. ساختارهای خرد در گفتمان قوم نوح

واژگانی	نحوی	بلاغی	استدلالی
بشرا	جمله فعلیه	قصر	۱. مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشْرًا مِثْلَنَا
			۲. وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ
			الرَّأْيِ وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا
			مِنْ فَضْلٍ
			نَظْنُكُمْ كَاذِبِينَ
			قَدْ جَادَلْنَا
أرادلنا	جمله اسمیه	تنکیر	فضل (تعظیم): وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ
			بشرا (تحقیر): مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشْرًا مِثْلَنَا
بادی الرأی	استثنا	تعریف	کاف (تحقیر): وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِادِّئِ الرَّأْيِ
			أَرَادُوا (تحقیر): وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِادِّئِ الرَّأْيِ
			بادی (تحقیر): وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِادِّئِ الرَّأْيِ
فضل	تأکید	امر	فأنتنا (در معنای تردید یا نفی و انکار): فَأَتَيْنَا بِمَا تَعَدُّنَا
			فأنتنا (در معنای شک): إِنَّ كُنْتُمْ مِنَ الصَّادِقِينَ (در معنای شک)
فأنتنا	امر	شرط	فأنتنا (در معنای شک): إِنَّ كُنْتُمْ مِنَ الصَّادِقِينَ (در معنای شک)

واژگانی	نحوی		بلاغی	استدلالی
تعدنا	منادا	یا نوح	منادا	یا نوح
نظنک	شرط	إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ		
الکاذبین				
قد				
جادلتنا				
أكثر				
جدالنا				

### ۳-۲. تحلیل کلی ساختاری گفتمان قوم حضرت نوح طبق جدول فوق

با نگاهی به جدول فوق مشخص می‌گردد که گفتمان قوم نوح(ع) از نظر واژگانی حاوی الفاظی دال بر جدال و تعصب و سخت‌سری آنان است. الفاظ به کار گرفته شده نیز در تحقیر حضرت نوح هستند و تأکید کننده دشمنی آنان با اوست که تمایلی به پذیرش دین و ایدئولوژی ایشان ندارند. از نظر نحو و بلاغت نیز سبک‌هایی را به کار برده‌اند که تعصب و سخت‌سریشان را با زبانی انعطاف‌ناپذیر همراه با قطعیت در کلام دال بر غرور و تعصبشان بر پایه دیکتاتوری در جبهه مخالف ایدئولوژی نوح(ع) نشان می‌دهند، مانند استفاده از جمله فعلیه دال بر تداوم و استمرار دشمنی آنان با نوح و استمرار نپذیرفتن ایدئولوژی او، فعل امر دال بر نفی توانایی نوح(ع) در آوردن چیزهایی که وعده داده است، سبک شرط دال بر شک و بدبینی در ایدئولوژی حضرت نوح. نفی و استثنا یا قصر دال بر تعصب و لجبازیشان در پذیرش ایدئولوژی حضرت نوح و بیان کلامشان با غرور و تعصب و سرکشی. ساختار استدلالی نیز تأیید کننده نگاه مادی‌گری آنان است که معیار برتری را در مال و دارایی و اصل و نسب می‌دانند، به همین دلیل نوح را که دارایی زیادی ندارد و افرادی دون‌پایه و سست رأی(به اعتقادشان) همراهی‌اش می‌کنند، تحقیر کرده و در نتیجه لایق پیامبری بر خود نمی‌دانند.

### ۳-۲-۱. تحلیل دقیق‌تر و ریزتر

از آنجا که زبان قرآن دارای زیبایی ساختاری و واژگانی است که اعجاز قرآن نیز در آن

تقابل جهان‌بینی گفتمانی حضرت نوح(ع) و قوم او در ...؛ أبوعلی و عارفی | ۲۳

است (جرجانی، ۲۰۰۴م: ۸۱-۸۸) و به عقیده برخی انسان‌شناسان معاصر، علاوه بر واژگان زبان یک جامعه با ایدئولوژی خاص خود، ساختار آن، سبک‌ها و قواعد سازماندهی شده آن، تأیید کننده فرهنگ، عقاید، ایدئولوژی و جهان‌بینی آن جامعه است (ر.ک؛ بیستس و پلاگ، ۱۳۷۵ش: ۴۵۷)، پس ساختار گفتمانی حضرت نوح و قومش همراه با سبک‌ها و واژگان آن نیز، تأیید کننده عقاید و جهان‌بینی حضرت نوح(توحید و رسالت و دعوت به توحید و دوری از کفر و شرک) و قومش (کفر و شرک) است. بر این اساس اولین داستان این سوره که داستان حضرت نوح(ع) به عنوان طولانی‌ترین داستان، مربوط به فرستادن حضرت نوح(ع) به عنوان پند دهنده و بر حذر دارنده، به سمت قومش است که در این حالت بین سران قومش با او گفت‌وگویی رخ داده که هر کدام در پی اثبات حقانیت ایدئولوژی خود است، به گونه‌ای که هر کدام به عنوان مدعیان قدرت (قدرت معنوی حضرت نوح و قدرت مادی قوم او) به دنبال تثبیت اندیشه و گفتمان خود و طرد گفتمان دیگری هستند. در این صورت اولین کنش کلامی را نوح به عنوان اولین فرستاده‌ی مبعوث شده اولوالعزم به سوی مشرکان در دعوت به عبادت الله و بیزاری از عبادت بتها (ر.ک؛ ابن کثیر، ۱۴۳۱ق، ج ۴: ۴۴۳) از خلال آیه «وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ»؛ به تحقیق ما نوح به سوی قومش فرستادیم. همانا من (نوح) برای شما هشدار دهنده آشکاری هستم اینکه فقط الله را عبادت کنید چون من از عذاب روزی دردناک بر ضد شما می‌ترسم (هود: ۲۵-۲۶) بیان می‌کند که در این کنش کلامی او که حاوی دلسوزی برای عاقبت به خیری قومش است، خود را هشدار دهنده‌ای به نفع قومش برای عبادت الله با استفاده از واژه (لکم) و موقعیت نحوی آن که دارای حرف لام در معنای نفع آوری است و جمله اسمیه دال بر دوام و ثبوت هشدار دهنده‌ای نفع آور برای آنان، به وسیله استدلال به وسیله این در (إِنِّي أَخَافُ) که در معنای استدلال و بیان علت است (ر.ک؛ سامرابی، ۲۰۰۰، ج ۱: ۲۹۰) معرفی می‌کند، آنگاه با استفاده از کنش کلامی دیگر با استفاده از جمله اسمیه با فعل مضارع دال بر تجدد استمراری (ر.ک؛ جرجانی، ۲۰۰۴: ۱۷۴) در ترس بر وقوع عذاب بر ضد آنان و با استفاده از

شبه جمله (علیکم) برای اشاره به عذایی بر ضد قومش که در تقابل به شبه جمله (له) است، این دلسوزی خود را بر آنان برای نجاتشان ارائه می‌دهد. از آنجا که وداک نیز ایدئولوژی را ابزاری برای تولید روابط نامتوازن قدرت می‌داند که ابزارش زبان است (wodak, 2001: 10)، حضرت نوح از این قدرت معنوی به نفع قومش استفاده می‌کند و در اینجا که شروع گفتگو از خلال این جملات و واژگان (نَذِيرٌ مُّبِينٌ و أَخَافُ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ) در محور جانشینی و همشینی ویژگی‌های بد آنان از جمله کفر را از خلال ساختار خرد واژگانی، نحوی، بلاغی، استدلالی و کنشی برجسته می‌کند که در نتیجه آن به آنان به عنوان دلسوز هشدار داده و ترس خود را از وقوع عذایی بر ضد آنان روایت می‌کند.

کنش کلامی بعدی از طرف بزرگان قوم نوح رخ می‌دهد، بنابراین از آنجا که حضرت نوح که او قوم مشرکش را به توحید و بیزاری از بت‌ها فرا خواند، ولی قوم او به جای این که از دعوت اصلاحی این پیامبر بزرگ که توأم با نهایت خیرخواهی بود استقبال کنند، به آئین توحید پیوندند و دست از ستم و فساد بردارند، جمعی از اشراف و ثروتمندانی که منافع خود را با بیداری مردم در خطر می‌دیدند و مذهب او را مانعی بر سر راه هوسرانی‌ها و هوسبازی‌های خویش مشاهده می‌کردند صریحاً به مخالفت با او ورد گفته‌ها و عقاید او پرداختند و در جواب نوح با استفاده از ساختارهای خرد کنشی، واژگانی، نحوی، بلاغی و استدلالی با بی‌توجهی و با این استدلال که او اولاً فقط یک بشری مثل آنان است. دوماً فقط افراد حقیر از او پیروی می‌کنند. سوماً حضرت نوح هیچ برتری بر آنان ندارد، بلکه او را از دروغ‌گویان می‌پندارند، گفتند: «فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ إِلَّا اتَّبِعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا أَنْ يَادِرُوا الرُّأْيِ وَمَا نَرَاكَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَنْظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ» (هود: ۲۷): بزرگ کافران قومش گفت: ما تو را فقط بشری مثل خودمان میبینیم و میبینیم که از تو فقط پایین مقامان و افراد پایین مقام ما که کوتاه فکر هستند، پیروی کردند و هیچ فضل و بزرگی از شما بر ما نمی‌بینیم بلکه گمان می‌کنیم که شما دروغ‌گو هستید. پس آنان ایدئولوژی و عقیده نوح را به حاشیه رانده تا ایدئولوژی خود را برجسته نمایند. در این آیه مشاهده می‌کنیم که راوی یعنی خداوند با



تقابل جهانی‌بینی گفتمانی حضرت نوح(ع) و قوم او در ...؛ أبوعلی و عارفی | ۲۵

استفاده از اسلوب قصر به وسیله نفی و استثنا در «مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا» وَمَا نَرَاكَ إِلَّا اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِادِّئِ الرَّأْيِ» در معنای رد اعتقاد حضرت نوح با تأکید دال بر غرور و سرکشی توسط سران قومش (ر.ک؛ جرجانی، ۲۰۰۴م: ۳۳۳) و اسلوب استفاده از حرف «مِن» زایده در سیاق نفی در معنای تأکید عمومیت نفی (ر.ک؛ ابن هشام، ۲۰۰۰م، ج ۴: ۱۶۴)، و تقابل لفظ «أَرَادُوا» در وصف پیروان حضرت نوح در مقابل لفظ «الْمَلَأُ» که این تعبیر بیشتر در مورد جمعیت‌های خودخواه و خودکامه‌ای که ظاهری آراسته و باطنی آلوده دارند و صحنه‌های مختلف اجتماع را با وجود خود پر می‌کنند، اطلاق شده است (ر.ک؛ مکارم شیرازی، ۱۳۸۷ش، ج ۶: ۲۶۷) و وصف یاران این پیامبر به «بادئ الرَّأْيِ» که دارای معنای همراهی و پیروی بدون فکر و عقل است (ر.ک؛ طبرسی، ۲۰۰۶م، ج ۵: ۲۰۱) تا تعریضی باشد بر اینکه پیروان حضرت نوح سست رأی و عقل ولی خود آنان (سران قوم) دارای فکر و عقل و منطق هستند. سران آن قوم کافر با استفاده از این سبک‌های دال بر قاطع رأی بودن و و غرور و سخت‌سریشان در شرک و کفر، درصدد برجسته کردن ویژگی‌های منفی حضرت نوح و انکار او به عنوان یک پیامبر با تأکید و همراه با قصر و برجسته کردن ویژگی‌های مثبت خود هستند که براساس نظریه مریع ایدئولوژیک وان دایک است.

در اینجا که به عقیده وان دایک سلطه و قدرت اجتماعی و نابرابری اجتماعی در بافتار سیاسی اجتماعی در گفتمان از خلال زبان نمودار می‌گردد (ر.ک؛ وان دایک، ۱۳۹۴: ۴۵) سران قوم نوح با استفاده از ساختارهای خرد از خلال استفاده از حرف «إِنْ» و لام مزحلقه در معنای تأکید بیشتر و صفت (مبین) و جمله اسمیه دال بر ثبوت و دوام و حرف (فی) در معنای سقوط در گمراهی آشکار (إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ) و دو قصر در «مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ إِلَّا اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِادِّئِ الرَّأْيِ» گفتمان را به نفع خود تغییر جهت داده و در همان ابتدا بر ویژگی‌های بد حضرت نوح با توهین و خشونت و سخت‌سری تمرکز می‌کنند تا در نتیجه کل ادعاهای او را به عنوان رسول زیر سؤال ببرند. در ادامه گفتگوی دو طرف، خداوند متعال از آنجا که شبهه‌های منکران پیامبری نوح

را روایت نمود، بعد از آن در آیه بعدی جواب آن شبهه‌ها را مبنی بر اینکه مشرکان در پی سخت‌سری و تعصب به اینکه نوح بشری مثل آنهاست تا پیامبری او را رد کنند، نیز روایت می‌کند. نوح نیز در جواب، شبهه مشرکان را، در اشاره به نادانی و حماقت آنان، به پرسش و تأمل وا داشته و با استفاده از استدلال و ترکیب‌های نحوی و بلاغی و با استفاده از قدرت معنوی خود، بشر بودن خود را منافی با پیامبری ندانسته، بلکه پیامبری خود را مرهون لطف خداوند می‌داند که این رحمت یا معجزه دال بر پیامبری، را به او عطا نموده است که عقل‌های آنان، آن‌را درک نمی‌کند. او همچنین در تقابل با ایدئولوژی مشرکان، برتری را در علم و عمل می‌دانست، نه در مال و مادیات که مشرکان گمان می‌کردند و آن را به عنوان قدرت مادی بر علیه حضرت نوح اعمال می‌کردند: «قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنْتُمْ عَلَىٰ بَيْتِهِ مِن رَّبِّي وَآتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِهِ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ» (هود: ۲۸). سبب استفاده از منادا به وسیله «یا قوم»، با نرمی و ملایمت برخورد کردن برای نزدیک شدن به آنان است، تا کلامش را قبول کنند که تکرار «یا قوم» در آیه‌های بعدی، این معنا را تأکید می‌کند (ر.ک؛ أندلسی، ۲۰۱۰م، ج ۵: ۲۱۸). همچنین حرف (ی) حذف شده از کلمه (قوم) که در اصل (یا قومی) بوده است، اشاره به از بین بردن فاصله و ایجاد نزدیکی مانند نزدیکی دو برادر بین حضرت نوح و قومش و در نتیجه دلسوزی و محبت او به قومش بخاطر این نزدیکی دارد و بیان اینکه او برای آنان فقط خوبی را می‌خواهد (ر.ک؛ ابن عاشور، ۱۹۸۴م، ج ۱۲: ۵۰). این پرسش نوح در معنای اقرار گرفتن و به تفکر واداشتن قومش به همراه این استدلال‌ها دارد تا راه انکار را از همان ابتدا بر قومش ببندد (ر.ک؛ فاضلی، ۱۳۶۵: ۱۱۸)، و شبهه‌های آنان را باطل کند که ابتدا به طور مختصر، سپس به طور مفصل سخنان آنان را رد می‌نماید، چون برهان می‌آورد به اینکه اگر او دارای برهان واضح و متصف به رحمت الله بود، مشرکان آن برهان و سبب‌های هدایت را نمی‌داند که این تعریضی است به اینکه اگر آنان به دور از کراهیت و بیزاری و دشمنی و تعصب، تفکر می‌کردند، حتماً صدق و درستی دعوت او را می‌دانستند، اما چون دل‌های آنان پر از کینه، بیزاری، دشمنی و تعصب است، هرگز استدلال‌های عقلی و درستی دعوت او را درک

تقابل جهان‌بینی گفتمانی حضرت نوح(ع) و قوم او در...؛ أبوعلی و عارفی | ۲۷

نمی‌کنند(ر.ک؛ همان: ۵۰)، چون استفهام و پرسش این ویژگی را دارد که اولاً متن را از یکنواختی خارج می‌کند، دوماً طرف مقابل را به تفکر وامی‌دارد، سوماً کلامی بر پایه دموکراسی و نرمی به دور از غرور، تعصب و دیکتاتوری است، چون طرف مقابل را در گفتگو مشارکت می‌دهد که یکی از عوامل دموکراسی است، چون در دیکتاتوری فقط سران اجازه حرف زدن دارد و کسی دیگر حق مشارکت در کلام و اعتراض ندارد.

در ادامه گفتگو نیز طبق نظریه مربع ایدئولوژیک وان دایک، حضرت نوح همچنان برای اثبات ایدئولوژی خود و برجسته نمودن آن با استفاده از اسلوب قصر دال بر دلسوزی و خواستن منفعت برای قومش مبنی بر اینکه او درقبال رسالت و دعوت خود، دنبال دریافت مزد از جانب آنان نیست، تا قومش را تشویق به پذیرش دعوت او کند و آنان را از طریق قانع کردن به وسیله استدلال از لجاجت باز دارد (ر.ک؛ آلوسی، ۱۹۹۴م، ج ۴: ۲۴۲)، تأکید می‌کند. و با اسناد نادانی و جهالت به آنان، به طور پیوسته با به کار بردن فعل مضارع دلالت بر استمرار تجددی (ر.ک؛ جرجانی، ۲۰۰۴م: ۱۷۴)، ویژگی‌های منفی قوم لج‌باز خود را با استفاده از قدرت معنوی و واژگان دال بر دلسوزی خود نسبت به آنان، برجسته می‌نماید: «وَيَا قَوْمِ لَأَسْأَلَكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنْ أُجِرِي إِيَّاهُ عَلَى اللَّهِ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُلَأُوا رُبَّهُمْ وَلَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ» (هود: ۲۹): ای قوم من، من مالی از شما بخاطر این دعوت نمی‌خواهم و اجر من فقط بر عهده الله است و من ایمانداران را طرد نمی‌کنم که آنان پروردگارشان را ملاقات می‌کنند و شما را میبینم که قوم هستید که مستمراً جهالت و سخت‌سری می‌کنید.

سپس در پی تأکید بر ویژگی‌های مثبت خود با استفاده از ابزار پرسشی (من) در معنای انکار(ر.ک؛ آلوسی، ۱۹۹۴م، ج ۴: ۲۴۲)، استدلال می‌آورد که در صورت طرد آن مؤمنان با تقوا که در نظر شما حقیر و فرومایه هستند، کسی مرا یاری نمی‌کند(ر.ک؛ سیدقطب، ۲۰۰۳م، ج ۴: ۱۸۷۴) و همچنین با استفاده از استفهام و پرسش در معنای اقرار و توبیخ از طریق به تفکر واداشتن آنها و نرم کردن آنها و بستن مسیر انکار، جهل و نادانی به آنان را در نتیجه عدم یادآوری و تذکر و پند اثبات کرده(ر.ک؛ أندلسی، ۲۰۱۰م، ج ۵:

۲۱۸-۲۱۹؛ آلوسی، ۱۹۹۴م، ج ۴: ۲۴۱)، تا ویژگی‌های منفی قوم مشرک خود را برجسته - نماید و ایدئولوژی و حقانیت خود را اثبات نماید: «وَيَا قَوْمِ مَنْ يُنصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتُهُمْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ» (هود: ۳۰) ای قوم: اگر ایمان‌داران را از خود طرد کنم چه کسی مرا کمک می‌کند؟ آیا پند نمی‌گیرید.

او در پی برجسته نمودن ویژگی‌های مثبت خود و ویژگی‌های منفی دیگری (مطرح شدن مربع ایدئولوژیک وان دایک)، مجدد به بیان استدلال‌های بعدی خود به عنوان یکی از ساختارهای خرد نظریه وان دایک می‌پردازد تا با تأکید بیشتری ولی با نرمی، محبت، منطق و استدلال، پیامبری خود را که ویژگی مثبت اوست، پررنگ و برجسته نماید. در این باره نیز استدلال می‌کند که من مانند شما به امور مادی و مال اهمیت نداده، بلکه توجه من به امور معنوی مانند هدایت و عبادت الله است و گنجینه‌های الله را ندارم و فرشته نیز نیستم، بلکه طبق گفته خودتان من نیز مانند شما بشر هستم که منافعی پیامبری من نیست و نمی‌گویم که کسی که در نظر شما خوار و حقیر است، الله خیری به آنان نمی‌دهد که الله از دل‌های آنان آگاه است. در اینصورت اگر اینگونه بگویم من از ستمکاران هستم: «وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ» (هود: ۳۱). نوح در اینجا با استفاده از تکنیک همراهی کردن و تأیید گفته‌های آنان مبنی بر اینکه او فرشته نیست، بلکه مانند آنان انسان است که بشر بودن از مقدمات پیامبری است و همچنین بر آنان که دارای مال و مادیات هستند، برتری ندارد، سعی در تشویق آنان به دوری از جدال ناشی از غرور، سرکشی و کفر و کوتاه آمدن در برابر دعوت او و تشویق آنان به پذیرش این دعوت، اینگونه با نرمی با آنان مدارا کرده و استدلال می‌آورد تا بر قدرت مادی آنان غلبه کرده و آن را به حاشیه براند و قدرت معنوی خود را بر کرسی بنشانند. او با این استدلال‌های به طور ضمنی و با تأکید در جمله (تزدری أعینکم)، به آنان حماقت و کند فهمی را نسبت می‌دهد و ویژگی‌های منفی آنان را برجسته می‌کند که بدون تفکر و تأمل و استفاده از عقل، بلکه با کوتاه فکری و تکبر و خودبینی، همراهان او را به سبب نداشتن دارایی و مادیات و توجه به

دنیا تحقیر می‌نمایند(ر.ک؛ أبوالسعود، د.ت، ج ۴: ۲۰۳).

همچنین با استفاده از این استدلال‌ها و نتیجه‌گیری در «إِنِّي إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ» خود را از ظالمان جدا کرده و با تعریض و کنایه، آن قوم کافر را از جمله ظالمان می‌داند که فقط درصدد لجبازی و کفر و آباد کردن دنیای خود به وسیله مال هستند و دیگر توجهی به عبادت الله و معنویات و آخرت خود ندارند(ر.ک؛ همان: ۲۴۲-۲۴۳). به عقیده میشل فوکو زبان و ایدئولوژی آن مانند دو روی یک سکه هستند که با تغییر یکی، دیگری نیز متناسب با آن تغییر می‌یابد. او گفتمان را دارای زمینه اجتماعی می‌داند که در قدرت ریشه دارد(ر.ک؛ فتاحی، ۱۳۸۷ش: ۶۸)، همانطور که تغییر و تفاوت زبان حضرت نوح را با قوش متناسب با ایدئولوژی دو طرف می‌بینیم.

بعد از خاتمه یافتن استدلال‌های نوح که با نرمی و جلب نظر آنها به سمت خود بود، قوم او با بیان استدلال‌های خود با خشونت و تهدید، از طریق برجسته نمودن ویژگی‌های منفی نوح، سعی در برجسته‌سازی ویژگی‌های مثبت خود هستند. در این مقطع قوم کافر او با هدف تقویت ویژگی‌های مثبت خود و تأکید بر ویژگی‌های منفی نوح، جدال کردن را که دارای معنای مبالغه در دشمنی و خصومت(ر.ک؛ قرطبی، ۱۹۶۴م، ج ۹: ۲۷) یا معنای گفتگو برای غلبه کردن بر کسی همراه با دشمنی است(ر.ک؛ راغب، ۲۰۰۹م: ۱۸۹) به نوح نسبت می‌دهند تا نوح را باعث رخ دادن آشوب و درگیری و مقصر آن بدانند و خود را بیگناه و پاک اعلام کنند. آنگاه با تعریض و سعی در نسبت دادن دروغ‌گویی در آنچه به آنان وعده عذاب الله داده است، با هدف انکار، از نوح طلب آوردن وعده‌هایش می‌کنند تا ثابت کنند او دروغ می‌گوید، درحالی‌که مجادله او با هدف نصیحت و نجات آنان از عذاب الله بود(ر.ک؛ سیدقطب، ۲۰۰۳م، ج ۴: ۱۸۷۵؛ أندلسی، ۲۰۱۰، ج ۵: ۲۱۹). به همین سبب از حرف شرط (إن) که اشاره به شک قوم کافر در راستگو بودن آن حضرت دارد، استفاده شده است، چون این حرف در جایی به کار می‌رود که در رخ دادن کاری شک باشد یا رخ دادن آن اندک باشد(ر.ک؛ بسیونی، ۲۰۱۵م: ۱۹۷): «قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ» (هود: ۳۲).

در ادامه حضرت نوح(ع) در پاسخ درخواستشان، عذاب آوردن را با استفاده از اسلوب قصر به وسیله انما که دارای تعریض است(ر.ک؛ جرجانی، ۲۰۰۴م: ۳۵۴)، به خداوند اختصاص داده و بازداشتن خداوند از عذاب را از آنان به وسیله ادات نفی «ما» برای تأکید نفی عاجز کنندگی الله توسط آنان(ر.ک؛ سامرای، ۲۰۰۰م، ج ۱: ۲۵۴)، نفی می کند تا تناسبی بین این معنای تعریض با اسلوب قصر «انما» باشد که فقط الله دارای قدرت و آورنده عذاب است و شما ناتوان و ضعیف هستید و نمی توانید مانع آوردن عذاب توسط الله باشید(ر.ک؛ رازی، ۱۹۸۱م، ج ۱۷: ۲۲۷؛ ابن عاشور، ۱۹۸۴م، ج ۱۲: ۶۱) تا بدین وسیله ویژگی های مثبت خود را برجسته و دعوت و پیامبری خود را بر حق بداند و ویژگی های منفی آنان را با نرمی برجسته سازد و آنان را متوجه اشتباه و کفرشان سازد: «قَالَ إِنَّمَا يَا تُيُوكُمُ بِهِ اللَّهُ إِنْ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ» (هود: ۳۳).

همچنین او (ع) باز هم در تأکید بر حقانیت پیامبری و دعوت خود، استدلال می آورد که چون آنان با اختیار خود، هدایت و دعوت او (ع) را نمی پذیرند، پس اگر خداوند بر آنان مهر گمراهی بزند، نصیحت نوح(ع) بر آنان فایده ای ندارد(ر.ک؛ رازی، ۱۹۸۱م، ج ۱۷: ۲۲۷). در این صورت حضرت نوح(ع) اراده خود را برای نصیحت کردن آنان در مقابل اراده الله برای گمراهی آنان در صورت اصرار کافران بر کفر و گمراهی، بی اثر می داند، به همین سبب از حرف شرط «إن» برای اراده خود برای نصیحت کردن استفاده نموده است که دارای معنای شک در عدم رخ دادن چیزی است(ر.ک؛ اندلسی، ۲۰۱۰م، ج ۵: ۲۲۰). همچنین گویا او از ایمان آوردن آنان و پذیرش رسالت خود توسط آنان، ناامید است و در نتیجه برای نصیحت کردن آنان دچار شک و تردید است و انگار اراده نصیحت کردنشان را ندارد که سبب استفاده از حرف شرط «إن» این معنا را نیز تقویت می کند. او باز هم در برجسته نمودن و تأکید بر رسالت خود و رد عقیده های آنان استدلال می آورد که الله پروردگار شماست و بازگشتتان به سوی اوست و در نزد او حسابرسی می شوید تا شاید به تفکر روی آورده و متوجه شرک و کفر و گمراهیشان شوند و دعوت او را بپذیرند و دست از کفر و شرک و گمراهی بردارند که این نهایت تحذیر و بر حذر داشتن است: «وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِي إِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ

تقابل جهان‌بینی گفتمانی حضرت نوح(ع) و قوم او در ...؛ أبوعلی و عارفی | ۳۱

تُرَجُّعُونَ» (هود: ۳۴) (ر. ک؛ رازی، ۱۹۸۱م، ج ۱۷: ۲۲۸). بر همین اساس است که وان دایک معتقد است که موضوع و محمول گفتمان در جهت باز تولید برتری اجتماعی است؛ بنابراین مفاهیمی مانند سلطه، قدرت، ایدئولوژی، سلطه طلبی، جنسیت و ساختار اجتماعی از مفاهیم اساسی است که جامعه را درگیر خود کرده‌اند (ر. ک؛ وان دایک، ۱۳۹۴: ۳۵۴) که این سلطه، قدرت و ساختار اجتماعی در این گفتمان حضرت نوح با قومش نیز حضور پررنگ دارند.

در ادامه نیز که نوح(ع) از پذیرش رسالت او توسط قومش ناامید شده که افترا و تهمت زدن و ویژگی‌های منفی را برای او به دروغ برجسته می‌کنند، با راهنمایی خداوند با استفاده از فعل «قل»، ویژگی‌های منفی را از خود طرد و با استدلال به اینکه اگر افترا بزند مجرم شده و باید شکنجه شود، با استفاده از حرف شرط «إن» که در وقوع فعل آن شک و تردید است، افترا زدن و ویژگی‌های منفی را از خود با نرمی و به دور از غرور و برپایه دموکراسی دینی دور می‌نماید. در ادامه نیز با استفاده از جمله اسمیه دلالت بر ثبوت و تأکید، دوام و ثبوت بی‌گناهی را برای خود نشان می‌دهد و آنان را تکذیب می‌کند و گناهکاری و مجرم بودن و تهمت زدن استمرار آنان را با استفاده از فعل مضارع در معنای استمرار تجدیدی در جرم و جهالت به آنان نسبت می‌دهد: «أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنْ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَيْ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تُجْرِمُونَ» (هود: ۳۵) (ر. ک؛ آلوسی، ۱۹۹۴م، ج ۶: ۲۴۷).

همچنان که می‌بینیم دو طرف گفتگو سعی در کنترل یکدیگر را دارند تا گفتمان و ایدئولوژی خود را مشروعیت داده و بر طرف مقابل مسلط نمایند، وان دایک نیز نقش قدرت در گفتمان را از نوع کنترل دانسته و قدرت اجتماعی گروه مسلط بر گفتمان را نتیجه دسترسی و کنترل منابعی مانند نیروهای نظامی، اطلاعات و رسانه قلمداد می‌کند. او معتقد است که گروه‌های حاکم از طریق متن رسانه‌ای با استفاده از فن دستکاری اطلاعات مستقیماً یا غیر مستقیم بر اذهان مردم تاثیر می‌گذارند (ر. ک؛ وان دایک، ۱۳۹۴ش: ۳۵۵). به عقیده او ایدئولوژی ممکن است منفی باشد که در این صورت ساز و کار مشروعیت بخشی به قدرت محسوب می‌گردد و یا می‌تواند مثبت باشد که در این صورت برای

مشروعیت بخشی برای مقاومت در برای سلطه حاکم و نابرابری های اجتماعی به کار می رود (ر.ک؛ همان: ۴-۶) که این را به وضوح در گفتمان حضرت نوح با قومش میبینیم که هر کدام به دنبال مشروعیت بخشی گفتمان و ایدئولوژی خود با استفاده از ساختارهای واژگانی، نحوی، بلاغی، استدلالی و کنشی هستند تا طرف مقابل خود را وادار به پذیرش ایدئولوژی خود کنند، با این تفاوت که نوح از طریق استدلال و سبک های پرسشی برای به تفکر و داشتن قومش با نرمی و زبان انعطاف پذیر سعی در مشروعیت بخشی ایدئولوژی و گفتمان خود را دارد، اما قوم او با استفاده از سبک های دال بر قطعیت مانند سبک قصر و تأکید، سعی در مشروعیت بخشی ایدئولوژی و گفتمان خود با تعصب و خشونت و سخت سری و زبانی انعطاف ناپذیر با قطعیت در کلام دال بر دیکتاتوری در به کرسی نشاندن حرف خودشان دارند که استفاده از قصر و تأکید توسط آنان تعصب و سخت سری و لجاجت بازی آنان را نشان میدهد.

بعد از گفتگوی حضرت نوح (ع) با قومش که او (ع) غالباً سعی در برجسته سازی ویژگی های مثبت خود و گاهی سعی در برجسته سازی ویژگی های منفی قوم کافرش با نرمی و مدارا با آنان دارد تا از کفر و شرک دست برداشته و دعوت او را بپذیرند، اما قوم او با خشونت و تهدید غالباً سعی در برجسته سازی ویژگی های منفی حضرت نوح (ع) هستند و با تعریض به او (ع)، ویژگی های مثبت خود را به رخ می کشند، حضرت نوح (ع) که از پذیرش رسالت خود توسط آنان ناامید می گردد، دست به دعا برده تا خداوند تمام کافران را نابود نماید. خداوند نیز دعای او را اجابت نموده و او را به ساخت کشتی و عذاب آنان راهنمایی می کند. حضرت (ع) نیز که طبق دستور الله مشغول ساخت کشتی است، هر یک از سران قومش که از کنار او رد می شوند او را به تمسخر گرفته و با تعریض عذاب الله را انکار می کنند که در اینجا طبق عقیده میشل فوکو یک نوع کنترل و مراقبت برای اعمال سلطه نمودار است، تا جایی که نوح (ع)، در جواب مسخره شان، با اثبات عذاب الله و تغییر جهت گفتمان به سوی خود، با استفاده از جمله فعلیه در معنای تغییر و تحول و استمرار و تجدد و با استفاده از (سوف) در معنای تأکید می گوید که اگر ما را مسخره می کنید ما نیز با اثبات عذاب برای شما، شما را مسخره می کنیم. پس به زودی خواهید دانست



که عذابی بزرگ و پایدار بر چه کسانی نازل شده و خواریشان می‌گرداند تا از این طریق ویژگی‌های مثبت خود یعنی رسالت و پیامبری خود را اثبات و برجسته نماید: «وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ» (۳۸) «فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ» (۳۹). در این هنگام نیز که نشانه‌های وقوع عذاب (فوران تنور) پدیدار می‌گردد و حضرت نوح (ع) همراهان خود را به سوار شدن به کشتی فرا می‌خواند تا عذاب الله رخ می‌دهد و کشتی بر روی موج‌ها به حرکت در می‌آید. در این هنگام حضرت نوح (ع) فرزندش کنعان را صدا می‌زند و او را به سوار شدن بر کشتی نصیحت می‌کند تا از عذاب الله نجات یابد و همراهی کافران را نکند: «وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ» (۴۲). در این حالت پسر نوح با کفر و لجاجتش، دعوت او (ع) را رد کرده و با هدف تقویت ویژگی‌های مثبت خود، پاسخ می‌دهد که به زودی به کوه جودی پناه می‌برد تا پیوسته از عذاب نجات یابد. حضرت نوح (ع) گفتمان او را رد نموده و گفتمان خود را برجسته می‌نماید و در پاسخش تمام پناهگاه‌ها را به فرمان الله رد می‌نماید. در این حالت موجی بین او (ع) و پسرش جدایی انداخته و پسرش و قومش را غرق و نابود می‌کند: «قَالَ سَأُوِي إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ» (۴۳) (ر.ک؛ آلوسی، ۱۹۹۴م، ج ۶: ۲۴۸-۲۵۹).

### بحث و نتیجه‌گیری

حضرت نوح (ع) و قوم کافر او در سوره هود به عنوان مظهری از توحید و شرک، هر کدام ایدئولوژی خود را بیان و تأکید می‌کنند که در این میان الگوی مربع ایدئولوژیک وان دایک مطرح می‌گردد، به گونه‌ای که تمامی آیات براساس برجسته‌سازی ویژگی‌های مثبت خودی و حاشیه‌رانی ویژگی‌های منفی خود و برجسته‌سازی ویژگی‌های منفی دیگری و حاشیه‌رانی ویژگی‌های مثبت دیگری با استفاده از ساختارهای خرد کنشی، واژگانی، نحوی، بلاغی و استدلالی است. گفتمان حضرت نوح (ع) که دارای ایدئولوژی

دعوت به وحدانیت الله و رسالت و پیامبری از جانب الله است، شامل هر چهار طرح است، اما بیشتر بر پایه برجسته‌سازی ویژگی‌های مثبت خودی و برجسته‌سازی ویژگی‌های منفی دیگری با نرمی و استدلال و منطق و گاهی نیز بر پایه حاشیه‌رانی ویژگی‌های منفی خود و طرد ویژگی‌های مثبت دیگری، با استفاده از ساختارهای خرد کنشی، واژگانی، نحوی، بلاغی و استدلالی مانند سبک‌های استدلالی و پرسشی که سبک استفهام و پرسشی اولای متن را از یکنواختی خارج می‌کند، دوما طرف مقابل را به تفکر وامی‌دارد، سوماً کلامی بر پایه مشارکت و دموکراسی و نرمی به دور از غرور، تعصب و دیکتاتوری است، چون طرف مقابل را در گفتگو مشارکت می‌دهد که یکی از عوامل دموکراسی است، چون در دیکتاتوری فقط سران اجازه حرف زدن دارد و کسی دیگر حق مشارکت در کلام و اعتراض ندارد، برای به تفکر واداشتن قومش همراه با الفاظ و عناصر بلاغی دال بر نرمی و انعطاف‌پذیری و دوری از غرور و تعصب و گسترده‌گی زبان و ایدئولوژی او است، تا جائیکه گاهی برای پذیرش دعوت و پیامبری او توسط قومش، او با بعضی از نظرات آنان مانند بشر بودن خود، از اشراف و سران نبودن همراهانش و غیره همراهی کرده تا اثبات کند که بشر بودن او و از اشراف نبودن یاران او و نداشتن مادیات و دارایی منافی پیامبری او نیست، تا راه را برای دور کردن آنان از لجبازی و پذیرش رسالت و دعوتش هموار نماید. به همین سبب حضرت نوح (ع) از طریق بیان این موارد با تعریض به آنان نسبت کوتاه‌فکری و نادانی می‌دهد تا ویژگی‌های منفی آنان و ویژگی‌های مثبت خود را برجسته نموده و رسالت و پیامبری خود را اثبات نماید. این استدلال‌های منطقی و زبان نرم و انعطاف‌پذیر و با مدارا بر پایه دموکراسی و بر پایه محبت متناسب با شخصیت پیامبری اوست تا نظر قومش را جلب نموده تا دست از لجبازی و کوتاه‌فکری بردارند و دعوت و رسالت و پیامبری‌اش را بپذیرند تا بدین طریق و با استفاده از سبک‌های پرسشی، شرطی و غیره به ایدئولوژی خود مشروعیت داده و مشروعیت را از ایدئولوژی قومش بزدايد.

اما گفتمان قوم او که دارای ایدئولوژی کفر، شرک و بت‌پرستی است، بیشتر بر پایه برجسته‌سازی ویژگی‌های منفی دیگری (نوح) با خشونت، تهدید و تحقیر با زبانی انعطاف‌ناپذیر با قطعیت در کلام دال بر غرور، تعصب، سرسختی و دیکتاتوری در به کرسی



نشان‌دهنده حرف خودشان است که از خلال آن تلویحا ویژگی‌های مثبت خودی را نیز با استفاده از ساختارهای خرد کنشی، واژگانی، نحوی، بلاغی و استدلالی مانند سبک‌های قصر و تأکید برای نشان دادن لجبازی، تعصب آنان و انعطاف ناپذیری و محدودیت ایدئولوژی و زبان آنان در پذیرش عقیده جدید دال بر دیکتاتوری در به کرسی نشاندن حرف خودشان، برجسته می‌نمایند و سعی در تغییر جهت گفتمان به نفع خود را دارند تا به ایدئولوژی خودشان مشروعیت داده و مشروعیت را از ایدئولوژی حضرت نوح(ع) بزایند. پس در فرایند گفتگوی حضرت نوح و قومش دو جهان‌بینی متضاد رو در روی هم به عنوان یک قدرت معنوی و یک قدرت مادی قرار می‌گیرند که هر کدام از طرفین با تأکید بر گفتمان خود، مشروعیت‌سازی خود را در نگاه طرف مقابل دنبال می‌کنند. بر این اساس سران قوم نوح به عنوان حاکمان قوم که دارای قدرت مادی هستند و خودبرتربینی را به رخ حضرت نوح می‌کشند، مرتباً در سطح‌های مختلف واژگانی، نحوی، بلاغی، استدلالی و کنشی سعی در مشروعیت‌زدایی دعوت حضرت نوح را با وجود بیان استدلال‌های نوح دارند که با اینحال ضلع یا مربع برجسته کردن ویژگی‌های بد دیگری در کلام قوم نوح با تهدید و خشونت و بدون استدلال منطقی به وفور دیده می‌شود، چون قوم او ایدئولوژی خود را از قصد بر ضد حضرت نوح با استفاده از سبک‌ها و الفاظ دال بر سخت سریشان مطرح نموده است، حال حضرت نوح(ع) مبتنی بر تأکید بر خوبی افراد درون گروه خود یعنی الله استوار است تا جایی که گاهی نیز که به روش مقابله به مثل ضلع دیگر مربع ایدئولوژیک وان دایک یعنی برجسته کردن بدی‌های دیگر با نرمی، شفقت و دلسوزی همراه با منطق و استدلال برای هدایت آنها دیده می‌شود.

## تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

### ORCID

Raja Abuali  
Ahmad Arefi

 <https://orcid.org/0000-0002-1423-1307>  
 <https://orcid.org/0000-0002-3712-5160>

## منابع

- آلوسی، ابوالفضل. (۱۹۹۴م). روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم والسبع المثانی. ضبط و تصحیح علی عبدالباری عطیه. ج ۶. بیروت: دارالکتب العلمیه.
- ابن عاشور، محمد الطاهر. (۱۹۸۴م). تفسیر التحریر والتنویر. ج ۱۲. تونس: الدار التونسیه.
- ابن کثیر. (۱۴۳۱ق). تفسیر القرآن العظیم. تحقیق حکمت بن بشیر بن یاسین. ج ۴. المملکه العربیه السعودیه: دار بن الجوزی.
- ابن هشام انصاری. (۲۰۰۰م). مغنی اللیب عن کتب الأعاریب. التحقیق والشرح الدكتور عبداللطیف محمد الخطیب. ج ۴. الكويت: التراث العربی.
- أبو حیان الأندلسی، محمد. (۲۰۱۰م). تفسیر البحر المحیط. دراسه و تحقیق و تعلیق عادل احمد عبدالموجود واحمد النجولی الجمل. ج ۵. بیروت: دارالکتب العلمیه.
- أبو السعود، محمد. (د.ت). ارشاد العقل السلیم إلى مزايا الكتاب الکریم. ج ۴. بیروت: دار إحياء التراث العربی.
- بسیونی، عبدالفتاح فیود. (۲۰۱۵م). علم المعانی (دراسه بلاغیه و نقدیه لمسائل المعانی). القاهره: مؤسسه المختار.
- بیتس، دانیل و فرد پلاگک. (۱۳۷۵ش). انسان شناسی فرهنگی. ترجمه: محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علمی. جرجانی، عبدالقاهر. (۲۰۰۴م). دلائل الإعجاز. تعلیق محمود محمد شاکر. القاهره: مکتبه الخانجی.
- الرازی، محمد فخرالدین. (۱۹۸۱م). تفسیر الفخر الرازی المشتهر بالتفسیر الکبیر ومفاتیح الغیب. ج ۱۷. بیروت: دارالفکر.
- راغب اصفهانی. (۲۰۰۹م). المفردات فی غریب القرآن. تحقیق صفوان عدنان داوودی. بیروت: الدار الشامیه.
- سامرای، فاضل صالح. (۲۰۰۰م). معانی النحو. ج ۱. عمان: دارالفکر.
- سلطانی، علی اصغر. (۱۳۸۴ش). «تحلیل گفتمان به مثابه نظریه و روش». دانشگاه باقر العلوم. علوم سیاسی. دوره ۷. شماره ۲۸. صص ۱۵۳-۱۸۰.
- سیدقطب. (۲۰۰۳م). فی ظلال القرآن. ج ۴. بیروت: دارالشروق.
- طبرسی، ابوعلی الفضل. (۲۰۰۶م). مجمع البیان فی تفسیر القرآن. ج ۵. بیروت: دارالعلوم.
- فتاحی، سیدمهدی. (۱۳۸۷ش). «گفتمان قدرت در اندیشه میشل فوکو». فصل نامه دانشنامه. دوره ۱. شماره ۴. صص ۶۵-۷۳.
- فرکلاف، نورمن. (۱۳۷۹ش). تحلیل گفتمان انتقادی. ترجمه فاطمه شایسته پیران و دیگران. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- قرطبی، أبو عبدالله. (۱۹۶۴م). الجامع لأحكام القرآن: تفسیر القرطبی. ج ۹. تحقیق: أحمد البردونی وإبراهیم

أطفيش. القاهرة: دارالكتب المصرية.

مرتاض، عبدالملك. (۱۹۹۸م). في نظرية الرواية (بحث في تقنيات السرد). كويت: علم المعرفة.

مكارم شیرازی، ناصر. (۱۳۸۷ش). تفسیر نمونه. ج ۶. تهران: دارالکتب الإسلامیه.

وان دایک، تون. (۱۳۹۴ش). ایدئولوژی و گفتمان. ترجمه محسن نوبخت. تهران: سیاه‌رود.

## References

wodak, Ruth. (2001), what cda is about a summary of its history, important concepts and its developments. In R. wordak & M, Meyer(eds), method of critical discours anahysis. London: sage publications.

## References [In Persian & Arabic]

Alousi, Abulfazl. (1994). Ruh al-Ma'ani in Tafsir al-Qur'an al-Azeem and Saba al-Mathani. Recorded and edited by Ali Abdulbari Atiya. Beirut: Dar al-Kitab al-Alamiya. C6. [In Arabic]

Abu Hayan al-Andalsi, Muhammad bin Yusuf. (2010). Interpretation of the ocean. Adel Ahmad Abdulmojood and Ahmad Al-Najoli Al-Jamal's study and research. Beirut: Dar al-Kitab al-Alamiya. C5. [In Arabic]

Abu al-Saud, Muhammad. (N.D.). Irshad al-Aql al-Salim to the benefits of the holy book. Beirut: Dar Ehiya al-Trath al-Arabi. C4. [In Arabic]

Bassiuni, Abdul Fattah Feud. (2015). Semantics (rhetorical and critical study of semantic issues). Cairo: Al-Mukhtar Foundation. [In Arabic]

Fatahi, Seyed Mahdi. (2017). Discourse of power in the thought of Michel Foucault. The quarterly encyclopedia. Volume 1. Number 4. pp. 65-73. [In Persian]

Fairclough, Norman. (2000). Critical discourse analysis. Translated by Fatimah Shaiste Piran and others. Tehran: Media Studies and Research Center. [In Persian]

Ibn Ashur, Muhammad al-Tahir. (1984). Tafsir Tahrir and Tanweer. Tunisia: Eldar Al-Tunsia. C12. [In Arabic]

Ibn Kathir (2009). Tafsir of the Great Qur'an. Hikmat bin Bashir bin Yasin research. Kingdom of Saudi Arabia: Dar bin Al-Jawzi. C4. [In Arabic]

Ibn Hisham Ansari. (2000). Mughni al-Labib about the books of al-Aarib. Research and explanation of Dr. Abdul Latif Mohammad Al-Khatib. Al-Quit: The Arabic Heritage. C4. [In Arabic]

Jurjani, Abdul Qahir. (2004). Reasons for miracles. Suspension of Mahmoud Mohammad Shakir. Cairo: Al-Khanji School. [In Arabic]

Mortaz, Abdul Malik. (1998). In the theory of Al-Rawiya (discussion in the techniques of al-Sard). Kuwait: Elm al-Ma'rafah. [In Arabic]

Makarem Shirazi, Nasser. (2017). Sample interpretation. Tehran: Islamic Library. C6.

- Qurtubi, Abu Abdullah. (1964). Al-Jamae Laws of the Qur'an: Tafsir al-Qurtubi. Research: Ahmed Al Bardouni and Ebrahim Atifish. Cairo: Darul Kitab al-Masriyyah. C9. [In Arabic]
- Razi, Mohammad Fakhreddin. (1981). Al-Fakhr al-Razi al-Mashthar's commentary on al-Tafsir al-Kabir and Fatih al-Ghaib. Beirut: Dar al-Fekr. C17.
- Ragheb Esfahani. (2009). Al-Morfadat fi Gharib al-Qur'an. Research by Safwan Adnan Davoudi. Beirut: Eldar al-Shamiya. [In Arabic]
- Samrai, Fazel Saleh. (2000). Grammar meanings. Oman: Dar al-Fikr. C1. [In Arabic]
- Soltani, Ali Asghar. (2014). Discourse analysis as a theory and method. Bagheral Uloom University. political science. Period 7. Number 28. pp. 153-180. [In Persian]
- Seyyed Qutb (2003). In the shadows of the Qur'an. Beirut: Dar al-Shorouk. C4. [In Arabic]
- Tabarsi, Abu Ali Al-Fazl. (2006). Majma al-Bayan in Tafsir al-Qur'an. Beirut: Darul Uloom. C5. [In Arabic]
- Van Dyke, Theon. (2014). Ideology and discourse: translated by Mohsen Nobakht. Tehran: Siahroud. [In Persian]
- Wodak, Ruth. (2001), What CDA is about a summary of its history, important concepts, and its developments. In R. Wordak & M. Meyer(eds), method of critical discourse analysis. London: sage publications.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی

استناد به این مقاله: أبوعلی، رجاء، عارفی، احمد (۱۴۰۲). تقابل جهان‌بینی گفتمانی حضرت نوح(ع) و قوم او در

سوره هود طبق تحلیل گفتمان انتقادی وان‌دایک، فصلنامه علمی پژوهشنامه معارف قرآنی، ۱۴(۵۵)، ۱-۳۸.

DOI: 10.22054/rjqk.2023.75991.2877



Quranic Knowledge Research is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.